

Vapenindustrin i Israel blomstrar

Israel har på några årtionden lyckats med att bli en av världens mäktigaste vapenproducenter. Det har skett med USAs aktiva stöd. Varje år får den israeliska militären 4,99 miljarder kronor.* Men även EUs intima samarbete med den israeliska vapenindustrin har varit dem till stor hjälp.

När britterna drog sig ur det nyupprättade Israel i maj 1948 påbörjade israelerna omformningen av sina underjordiska Haganah stridsenheterna till en regelrätt armé. Och de små vapensmedjorna, som judarna upprättade på 1930-talet för att sörja för striden mot britterna och mot palestiniernas motstånd mot de judiska markerövrarna, ställdes inför nya mål.

Hur skaffa vapen?

Den nya och viktigaste målsättningen blev att öka den egna vapenproduktionen. Det sågs som livsavgörande för staten Israel. De små vapenverkstäderna sattes under ett tak – till Israel Military Industries (förkortat IMI eller på hebreiska TA'AS). Senare knöts till IMI även Israel Aircraft Industries (IAI, tidigare känd som Bedek) och företaget Rafael, vars uppgift är forskning och utveckling (FoU) för försvaret (Israel Defence Forces / IDF). Företagen är statsägda och utgör än idag kärnan i den israeliska försvarsindustrin.

Israel förblev dock under lång tid beroende av vapenimport från länder som USA, Storbritannien och Frankrike. Det var inte alltid till Israels fördel. Ofta utsattes den nya staten för olika restriktioner. Det föranledde en debatt – från slutet på 1950-talet till 1960-talets mitt – om vilken strategi Israel skulle ha för sin vapenproduktion. Den nuvarande utrikesministern Shimon Peres, som då var generaldirektör för försvarsindustrin, och generalstabschefen Zvi Zur yrkade på en så stor egentillverkning som möjligt. Enligt dem måste varje militärt behov täckas med egen produktion, inklusive det tunga materialet. En annan grupp som leddes av den senare statsministern Yizak Rabin ville undvika att FoU-kostnaderna skulle raka i höjden och pläderade för att Israel skulle söka mesta möjliga samarbete med USA.

Frankrike ger skjuts

Paradoxalt nog kom bägge inriktningarna att följas. När 1967 års krig bröt ut utfärdade den franske presidenten Charles de Gaulle ett handelsstopp för franska vapen till Israel. Det hade en stor betydelse, för under åren 1956 till 1967 var det Frankrike som var den främsta leverantören av tunga vapen. Dessutom var det militära samarbetet mellan länderna mycket intensivt och Frankrike stod modell för Israels försvarsindustri. Samarbetet hade startat kort efter Suezkrisen 1956, då hårdvaran för det israeliska bygget av kärnreaktorn EL-102 började tillverkas i hemlighet i Frankrike. Det var också början för det militära kärnvapenprogrammet Dimona.

Det franska handelsstoppet kom som en chock och förorsakade en snabb omorientering. Målet ändrades till att på kortast möjligast tid både bygga tunga vapen och konstruera vapensystem i Israel. Det lyckades över förväntan. Under de tre första åren efter 1967 fyrdubblades den militära produktionen.

Men de stora investeringarna och höga löpande kostnaderna kunde man upprätthålla endast om man, förutom en avsättning till den israeliska militären, också lyckades erövra marknadsandelar

på den internationella vapenmarknaden. Militärprodukternas andel av industriexporten steg stadigt från 14 procent 1967 till 21 procent 1968 och till hela 31 procent 1975.

Stor vapenproducent

Israel skulle även få tillfälle att pröva sitt material, såsom stridsvagnen Merkava, jaktflygplanet Kfir C-2 och den högteknologiska elektroniken. I 1973 års krig fick man tillfälle att demonstrera överlägsenheten hos sina Gabrielraketer och i kriget i Libanon 1982 var det debut för Merkavastridsvagnen.

Israel hade således ökat sin militära produktion, från att täcka de egna behoven till att vid 1970-talets ingång bli en av världens viktigaste vapenleverantörer. Freds- och konfliktforskningsinstitutet SIPRI i Sverige rankade Israel för år 2000 som sjunde i världen, bland de stater som exporterar konventionella vapen. Andra källor klassar Israel som den femte största vapenexportören.

Ett företag som Israel Aircraft Industries (IAI) går bara bättre och bättre. IAI som är den 26e största vapenfabrikanten i världen med 17 000 anställda kungjorde 2001 att exporten hade stigit med 3.9 procent till 23 miljarder kronor varav hälften var för militära kontrakt. Den största mottagaren av IAI-tillverkade vapen är USA som köpte för 14,3 miljarder kronor. Därefter kommer Israel självt och på tredje plats länder i Asien som köpte för 5,7 miljarder kronor. I slutet på 2001 kungjorde IAI segerrust att de hade nya kontrakt på gång till ett värde av 30,28 miljarder kronor, vilket var det högsta i företagets historia och en ökning med 11 procent dvs 3.15 miljarder kronor mot året innan. I Europa har IAI genom åren slutit kontrakt för sammanlagt 199 miljarder kronor.

Samverkan med EU

“IAI är världskänd för sin teknologiska kompetens. Företaget spelar en viktig och respekterad roll i skapandet av kultiverade relationer med länderna i EU, och som de samarbetar med om rymd- och luftfart och elektronik” sa EUs ambassadör i Israel Giancarlo Chevallard på en konferens som IAI höll den 5 april 2001. Enligt IAIs pressmeddelanden var tjugo attachéer från olika europeiska stater närvarande.

IAI har samarbete med 16 stater och 154 olika forskningsinstitut i Europa. Isynnerhet inom ramen för det europeiska s.k. “Femte strukturprogrammet” som är FoU inriktat på teknologi. I november i fjol hölls under IAIs vingar en arbetskonferens med uppgiften att anpassa obemannade flygplan “Unmanned Aerial Vehicle” (UAV) för civila uppgifter. Närvarande var en rad europeiska militära företag såsom EADS, Thomson-CSF, Swedish Space Corporation m.fl. Ett år senare hölls i Sverige en uppföljningskonferens UAVNET där två nya civila forskningsprogram för UAV presenterades. Initiativet har kommit från IAI och det är också de som samordnar verksamheten. EU betalar åt IAI för detta 88,2 miljoner kronor under två och ett halvt år. Men även om det europeiska stödet för UAV gäller civilt material, talar det för sig självt att civila forskningsresultat lika väl kan anpassas för militärt bruk. UAV har sitt ursprung i militär spionverksamhet.

Säljer åt alla

Exempelvis köpte den belgiska armén 1998 tre UAV av B-Hunter typ och kort efter att Ariel Sharon valts till statsminister 20 st EHUD, som är en av de mest avancerade träningsystemen (Autonomous Air Combat Maneuvering Instrumentation – AACMI) för jaktflyg, för 63 miljoner kronor. Kort därefter köpte Nederländerna material för 73,5 miljoner kronor. Tyskland, Turkiet, Portugal, Italien, Frankrike och NATOs flygskola har gjort likadant. IAI säger att man det första halvåret 2001 sålde EHUD-system för sammanlagt 315 miljoner kronor.

IAI säljer många slags produkter. I fjol sålde företagsdivisionen Lahav 4 st A4 flygplan till EUs BAE Systems för träning av det tyska militärflyget. Spanien valde ett IAI-radarsystem för sitt militärflyg. Den schweiziska militärflyget har tillsammans med IAI utvecklat ett UAV-system som omfattar 28 flygplan plus en markstation. Det australiensiska militärflyget har köpt ett elektroniskt varningssystem för 630 miljoner kronor osv, osv.

IAIs framgångsrika försäljning klarlägger tydligt hur lite betydelse lagar har i verkligheten. Krigshotet mellan Indien och Pakistan förhindrade inte att Israel sålde 3 st Phalcon militära rekognoseringsflygplan till Indien för 10,5 miljarder kronor.

Israel drar sig inte heller för att mot USAs vilja sälja till Kina det de vill ha, såsom byggandet av Kinas F-10 jaktflygplan. Det kostade USA ett år av påtryckningar och hot om att dra ner på penningbidragen till militären innan israelerna gav upp tanken att till Kina leverera ett högteknologiskt radarsystem liknande AWACS.

Mer hjälp från USA

Israels försvarsapparat skulle troligtvis inte ha nått den höga nivå den har om inte USA varje år hade gett dem en försvarlig hjälp. Mellan åren 1950 till 2000 fick Israel 483 miljarder kronor i ren militär hjälp. (det är 210 miljarder kr mer än vad Egypten fått). T.o.m. förra året hade Israel fått 18,9 miljarder kr varje år i hjälp av vilka 4,99 miljarder gick direkt till försvarsindustrin. Vid slutet av sin ämbetsperiod undertecknade USAs president Bill Clinton ett "memorandum of understanding" vari sägs att det militära stödet till Israel i framtiden ska öka. År 2008 ska det totala militära stödet utgöra 25,2 miljarder kr, vilket betyder att det ökar med 0,63 miljarder kr om året. Detta beslut skedde samtidigt som USA utan att rodna agerade förmedlare mellan Israel och Palestina.

Den palestinska intifadan har haft ringa eller inget inflytande på Israels import och export av vapen. Inte heller har den påverkat försvarsindustrin. Tystnad råder i massmedia om de intensiva militärindustriella kontakter som EU och USA har med Israel. Allt medan palestinierna tvingas räkna sina döda i ett allt större antal.

Ludo De Brabander

Översättning från nederländska Per-Erik Wentus. Tidigare publicerad i: *Uitpers* (Bryssel)

* 10,50 kr = 1 US dollar., 9 kr = 1 euro

Källor: Farah Naaz. *Israel's Arms Industry*. New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses, 1999.

Sharon Sadeh. "Israel's Beleaguered Defense Industry" i: *Middle East Review of International Affairs*. Vol. 5, no 1, March 20/2 2001. (<http://meria.idc.ac.il/>).

David Lewis. *Israel's Defence Industry in the Geopolitical Climat of the Post-Cold War Era*. Deversification and Niche Market Exporting. Council for Foreign Relations, 1999. (www.cfr.org/).

SIPRI Yearbook 2001. Armaments, Disarmament and International Security. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Israel Aircraft Industries (www.iai.co.il/)

Dagstidningen *Haaretz* (Tel Aviv) (www.haareztdaily.com/)

Israels försvarsindustri

Israel har flera företag bland världens 100 största vapenproducenter. Israel Aircraft Industries står på 26e plats, följt av Rafael på 57e, Israel Military Industries på 59e, Elbit Systems på 67e, Koor Industries på 85e, Federman på 86e och El-Op på 88e plats.

Den israeliska vapenproduktionen var från 1940-talet till mitten på 1950-talet begränsad till lätta vapen och sysselsatte 5000 människor. Tiden från 1955 till 1967 kännetecknas av ett nära samarbete med Frankrike och den israeliska militärindustrin inriktade sig på att utveckla och producera artilleri- och raketsystem. Efter Frankrikes handelsstopp i och med 1967 års krig började Israel utveckla ett eget jaktflygplan (Kfir), en egen stridsvagn (Merkva), obemannade flygplan UAV och taktiska och strategiska raketer. 1972 efter endast fem år hade antalet anställda inom försvarsindustrin mer än fördubblats till 34 000. Efter 1973 års krig fortsatte expansionen till 63 000 anställda, vilket utgör 20 procent av all tillverkningsindustri i landet.

Vapenexporten kom att mellan 1972 och 1997 öka med faktor 25. Det är från 0,735 miljarder kronor 1972 till 15,96 miljarder kr 1997. Man skattar att vapenexporten 2000 motsvarade 21 miljarder kr. Förutom exporten till USA och EU exporterade Israel 2000 till länder som Kambodja, Colombia, Eritrea, Etiopien, Indien, Kina, Burma.
